

اصالت سنجی

خلاصه انگلیسی این مقاله با عنوان:

The Effect of Existentialism
Approach on Kamran Diba's Designs
(Case Studies: Shafaq Park, Shooshtar
City and Museum of Contemporary
Art)

در همین شماره به چاپ رسیده است.

شهرسازی ایران، دوره ۴، شماره ۶، بهار و تابستان ۱۳۹۹، صفحه ۵۰ - ۵۷

تاریخ دریافت: ۹۹/۲/۷، تاریخ بررسی اولیه: ۹۹/۲/۱۳، تاریخ پذیرش: ۹۹/۵/۷، تاریخ انتشار: ۹۹/۶/۱

تاثیر رویکرد اگزیستانسیالیسم بر آثار کامران دیبا (نمونه‌های موردی: پارک شفق، شهر شوشتر و موزه هنرهای معاصر)

زهرا یارمحمودی*

دانشجوی دکتری تخصصی، رشته مهندسی معماری، دانشکده هنر و معماری، دانشگاه آزاد اسلامی
واحد شیراز، شیراز، ایران

شقایق سیستانی کرم‌پور

دانشجوی دکتری تخصصی، رشته مهندسی معماری، دانشکده هنر و معماری، دانشگاه آزاد اسلامی
واحد شیراز، شیراز، ایران

علیرضا غیورفر

استادیار، رشته مهندسی معماری، دانشکده هنر و معماری، دانشگاه آزاد اسلامی واحد شیراز، شیراز،
ایران

چکیده: با وجود اینکه معرفت‌شناسی در میان مباحث فلسفی، یکی از اصول اندیشیدن درباره نظام آموزش است؛ تاثیر آن در فرآیند طراحی معماران کمتر دیده شده است. علاوه بر آن امروزه بخش فرآیند، نظریه‌ها و روش‌های طراحی در درس طرح دانشجویان معماری و همین‌طور از نظر معماران به هنگام طراحی، مورد توجه قرار گرفته است. به همین دلیل در مقاله حاضر به بررسی معرفت‌شناسی فلسفه اگزیستانسیالیسم در آثار شاخص کامران دیبا که مطالعات وسیعی توسط ایشان در دوران دانشجویی بر روی این فلسفه انجام شده و در آثارشان اصول طراحی رویکرد اگزیستانسیالیسم قابل مشاهده می‌باشد، پرداخته شده است. علاوه بر آن، دیبا یکی از معماران معروف معاصر ایرانی محسوب می‌شود، که آثار ارزشمندی از خود به یادگار گذاشته است. به همین دلیل بررسی آثار ایشان در فرآیند طراحی معماری، می‌تواند منبع الهام ارزشمندی برای طراحان باشد. روش تحقیق از نوع توصیفی-تحلیلی و گردآوری اطلاعات کتابخانه‌ای می‌باشد. نتایج حاصل از پژوهش حاکی از آن است که دیدگاه کامران دیبا در طراحی بیشتر به سمت شناخت‌شناسی است تا هستی‌شناسی. هدف کلان معمار در آثارش، طراحی متناسب با انسان است و اصول رویکرد اگزیستانسیالیسم در پارک شفق بیشتر از دیگر آثارش مورد استفاده قرار گرفته است.

واژگان کلیدی: رویکرد اگزیستانسیالیسم، کامران دیبا، پارک شفق، شهر شوشتر، موزه هنرهای معاصر.

*مسئول مکاتبات: yarmahmoodiz@gmail.com

۱- مقدمه

با نزدیک‌تر شدن به قرن بیست و یکم، تاثیر تکنولوژی بر فرآیند طراحی بیشتر دیده می‌شود (Ozpolat & Akar, ۲۰۰۹, ۳۵۵-۳۶۷). به همین دلیل روش‌های طراحی نیز متحول شده‌اند و نمی‌توان تنها از رویکردهای گذشته بهره گرفت (عابدینی بلترک و نیلی،

۱۳۹۳، ۶-۱۷). نتایج حاصل از بررسی مقالات نشان‌دهنده آن است که هر مکتب فلسفی به دنبال بیان دیدگاه‌های پایدارتری نسبت به مکاتب قبلی می‌باشد (رضایی، ۱۳۸۷، ۹-۳۶). در این مقاله فلسفه اگزیستانسیالیسم در جهت ارائه نکات طراحی معماری، مورد بررسی قرار می‌گیرد. متفکران فلسفه

عنوان تحلیل معرفت‌شناسی اگزستانسیالیسم و استلزامات تربیتی آن در نظام آموزش از دور (با تاکید بر آموزش مجازی)، به بررسی این مکتب و ارائه راه‌کارهای آموزش مجازی پرداخته است. قلتاش و بسارده در سال ۱۳۹۶، در مقاله‌ای با عنوان اگزستانسیالیسم و تاثیر آن بر تعلیم و تربیت، به این نتیجه رسیده است که مکتب اگزستانسیالیسم در نظام آموزشی به دنبال تبدیل مفاهیم انتزاعی به شیوه ملموس و قابل درک می‌باشد. گرجی در سال ۱۳۹۵، در مقاله‌ای با عنوان تحلیل و نقد کتاب اگزستانسیالیسم و ادبیات معاصر ایران، به بررسی ضعف‌های کتاب (کتاب حاضر سعی در ایجاد ارتباط بین ادبیات و فلسفه اگزستانسیالیسم دارد) پرداخته است و همچنین برای نگارش بهتر کتاب راه‌حلی‌هایی پیشنهاد کرده است. مقیمی‌عراقی در سال ۱۳۹۱، بیان می‌کند که مسئولیت‌پذیری یکی از راه‌های اصالت وجود است. علاوه بر آن، قدرت انتخاب انسان یکی از امتیازات برجسته او نسبت به سایر موجودات است. همین امر موجب پیدایش آثار مختلف با سبک‌های متفاوت در معماری شده است؛ زیرا هر فرد، هویت منحصر به فرد خود را در جهت انتخاب روش طراحی خلاقانه پیش می‌گیرد و در قبال آن مسئول است. نتایج حاصل از پیشینه پژوهش نشان‌دهنده آن است که مکتب اگزستانسیالیسم نوعی انعطاف‌پذیری و آزادی انتخاب به همراه دارد، همین امر موجب به وجود آمدن رویکردهای جدید و ابتکارانه در طرح‌های معماران می‌شود که باتوجه به اینکه تمامی طرح‌ها متناسب با انسان می‌باشد، خود باعث ایجاد حس تعلق در انسان می‌شود.

مقاله حاضر به دلیل بررسی اگزستانسیالیسم از نظر ارائه اصول طراحی برای طراحان و معماران، نوآورانه می‌باشد و تاکنون پژوهشی با این رویکرد انجام نگرفته است. در ادامه شکل یک قرار داده شده که بیانگر تاثیر اصول اگزستانسیالیسم بر طرح‌های اجرا شده می‌باشد.

اگزستانسیالیستی در بسیاری از موارد اختلاف نظر دارند، اما از نظر فلسفی وجود را بر ماهیت مقدم می‌دانند و معتقدند که هر فرد در ابتدا وجود دارد و آزادانه ماهیت خود را خلق می‌کند، بنابراین باید مسئولیت انتخاب خود را برعهده گیرد (سارتر، ۱۳۸۶). باتوجه به اینکه کامران دیبا در دوران دانشجویی به بخش جامعه‌شناسی علاقمند بودند، این مکتب را به طور گسترده مورد مطالعه قرار داده‌اند و به گفته ایشان در طرح‌هایشان از دیدگاه فلسفه اگزستانسیالیسم بهره گرفته‌اند. به همین دلیل در پژوهش حاضر آثار کامران دیبا در جهت مقایسه تطبیقی با دیدگاه فلسفی مورد نظر، انتخاب شده است.

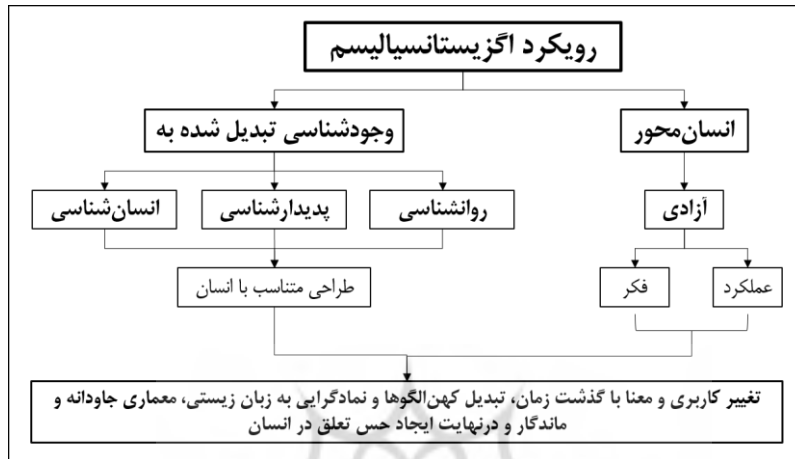
هدف پژوهش حاضر دستیابی به اصول رویکرد اگزستانسیالیسم در طراحی می‌باشد. به همین دلیل آثار مطرح کامران دیبا از نظر دیدگاه‌های اگزستانسیالیسم در فرآیند طراحی انتخاب شده و مورد بررسی قرار گرفته است. ماهیت روش تحقیق مقاله، کیفی است و روش توصیفی-تحلیلی به عنوان روش تحقیق انتخاب شده است. استدلال در این نوشتار از نوع منطقی و ابزار جمع‌آوری اطلاعات اسناد، مدارک و کتابخانه‌ای می‌باشد. به این صورت که در گام اول، متناسب با واژگان کلیدی پژوهش (رویکرد اگزستانسیالیسم، کامران دیبا، نمونه‌های موردی) مبانی نظری مطرح شده و در گام دوم به بررسی تحلیلی دیدگاه معمار در آثار طراحی شده از منظر رویکرد اگزستانسیالیسم پرداخته شده است. در نهایت در بخش نتیجه‌گیری و گام سوم پژوهش، اصولی برگرفته شده از دیدگاه اگزستانسیالیسم در طرح مطرح شده است تا طراحان و معماران بتوانند از این روند برای رسیدن به طرحی جاودان در آثارشان بهره گیرند.

۲- پیشینه تحقیق

در این بخش به بررسی مقاله‌های مرتبط با مکتب اگزستانسیالیسم و کامران دیبا پرداخته شده است. سرمدی و معصومی‌فرد در سال ۱۳۹۷، در مقاله‌ای با

زمان متناسب با نیاز انسان می‌شود که خود راز طول عمر آثار، جاودانگی و ماندگاری است. درنهایت هدف نهایی ایجاد حس تعلق و رضایتمندی در انسان است که هدف کلان این رویکرد نیز می‌باشد.

به این صورت که در فلسفه اگزیستانسیالیسم، هدف نهایی آزادی انسان است که شامل آزادی در عملکرد و فکر می‌باشد و درواقع وجودشناسی را به روانشناسی، پدیدارشناسی و انسان‌شناسی تبدیل ساخته است. این نوع اصول باعث تغییر نمادگرایی و کهن‌الگوها در گذر

شکل ۱: تاثیر بهره‌گیری از رویکرد اگزیستانسیالیسم بر طراحی (منبع: نگارندگان)

است و با انتخاب خود نشان می‌دهد که چه آینده‌ای را می‌خواهد (سارتر، ترجمه سعادت نژاد، ۱۳۸۷). همین امر موجب ایجاد حس مسئولیت‌پذیری در انسان می‌شود. مسئولیت اگزیستانسیالیستی به معنی نوعی مسئولیت است که از نفس خود انسان، آزادی و انسان بودن انسان سرچشمه می‌گیرد و اگر هیچ‌کس از انسان بازخواست نکند باز هم او مسئول است (شعاری‌نژاد، ۱۳۹۱).

۱-۲-۳- اگزیستانسیالیسم در طراحی

از مطالعه دقیق فلسفه اگزیستانسیالیسم می‌توان به نکات طراحی معماری رسید که در ادامه مورد بررسی قرار گرفته‌اند. یکی از اهداف فلسفه اگزیستانسیالیستی، رشد آگاهی فرد می‌باشد؛ تا توسط آن مستقل و خلاقانه انتخاب کند (عبدالکریمی، ۱۳۸۱). علاوه بر آن آزادی در انتخاب نیز مطرح می‌باشد که باعث می‌شود فرد بین انتخاب‌های ارزشمند و کم‌اهمیت تمایز قائل شود

۳- مبانی نظری

در این بخش به بررسی و تعریف فلسفه اگزیستانسیالیسم و دیدگاه‌های مطرح آن در طراحی معماری پرداخته می‌شود و پس از آن معرفی مختصری از معمار، آثارش به همراه ویژگی‌های شاخص مطرح در مصادیق انتخاب شده، قرار گرفته می‌شود.

۱-۳- معرفی فلسفه اگزیستانسیالیسم

فلسفه وجودی یا اگزیستانسیالیسم^۱ یک مکتب فکری نیست، بلکه یک رویکرد^۲ می‌باشد (باربور، ۱۳۷۴، ص ۱۴۷). هدف این رویکرد نزدیک ساختن فلسفه با زندگی روزمره انسان است (ملکیان، ۱۳۷۵، ص ۶). علاوه بر آن، انسان‌شناسی دغدغه اصلی تمام اگزیستانسیالیست‌ها می‌باشد (خندان، ۱۳۹۱). به بیان دیگر آن‌ها وجود را مقدم بر ماهیت می‌دانند. ابتدا انسان به وجود می‌آید و بعد برای شناخت ماهیت خود تلاش می‌کند. بنابراین انسان همواره دارای هدف و تصمیم

^۲ Orientation

^۱ Existentialism

شاپور (شهید چمران فعلی) در اهواز (۱۳۴۷)، ساختمان امور اداری (بین سال‌های ۱۳۴۷ و ۱۳۵۱)، مسجد (بین سال‌های ۱۳۵۲-۱۳۴۸)، شهرک شوشتر نو (۱۳۵۲) و شوشتر (۱۳۵۲)؛ مجموعه‌ی نیاوران، پارک و فرهنگسرا و ساختمان دفتر مخصوص (۱۳۵۸-۱۳۴۹)؛ موزه‌ی هنرهای معاصر تهران با همکاری نادر اردلان و میجر انگلیسی (۱۳۵۵-۱۳۴۶)؛ منزل مسکونی تناولی؛ نمازخانه‌ی جنب موزه‌ی فرش، پارک لاله‌ی تهران (۱۳۵۷-۱۳۵۶)؛ (به نقل از طباطبایی دیبا، ۱۳۵۴؛ ۱۳۷۷). در این مقاله سه اثر شاخص کامران دیبا شامل: پارک شفق، شهر شوشتر و موزه هنرهای معاصر تهران از نظر دیدگاه اگزستانسیالیسم مورد بررسی قرار گرفته است.

کامران دیبا بر این عقیده است که معماری او «معماری انسانی» است (بسکی، ۱۳۷۹: ۸). البته «معماری انسانی» برای دیبا نوع خاصی از معماری است که در خدمت جامعه و مردم باشد. دیدگاه‌های انسان‌گرای او را می‌توان در طرح‌هایش به خوبی مشاهده کرد (بانی‌مسعود، ۱۳۸۸). ایده معماری انسانی دیبا از مطالعه جامعه‌شناسی و درک او از فلسفه اگزستانسیالیسم برگرفته شده است.

اگزستانسیالیسم گرایشی است به منظور نزدیک ساختن فلسفه با زندگی روزمره انسان‌ها و از این رو ادعا می‌کند که می‌خواهد به مشکلات ملموس زندگی انسان‌ها پاسخی راهگشا دهد و چون اکثر مشکلات انسان‌ها از ناحیه روح آدمی است، می‌توان گفت که این مکتب فلسفه روح آدمی است و در مقام شناخت واقعیت و مشکلات آن برآمده است.

۱-۳-۳- بررسی آثار کامران دیبا

در جدول یک، آثار دیبا به طور مختصر به همراه ویژگی‌های شاخصشان بیان شده است تا بتوان در قسمت بعدی، به مقایسه تطبیقی آن‌ها با فلسفه اگزستانسیالیسم پرداخت.

(سارتر، ترجمه رحیمی، ۱۳۸۶). رویکرد اگزستانسیالیستی به معمار این مفهوم را می‌رساند که بهتر است در تمام بخش‌های طراحی فرد را در نظر گیرد و به او اجازه‌ی انتخاب دهد. به عنوان مثال در آثاری از معماران بزرگ می‌توان کانسپت‌هایی مشاهده کرد که این امکان را برای بازدیدکنندگان فراهم می‌کند که هر یک متناسب با استنباط شخصی خود آزادانه آن اثر را درک کنند و نظرات متفاوتی داشته باشند (گوتک، ترجمه پاک‌سرشت، ۱۳۸۹). این دیدگاه فلسفی ماهیتی عمل‌گرا و دیالکتیکی دارد به گونه‌ای که هر یک بتواند در آن فضای معماری تجربه گوناگونی داشته باشد. علاوه بر آن، گفت و گو خود باعث فهم متقابل از خویشتن نیز می‌شود. به همین دلیل فضاهای طراحی شده هم‌راستا با این دیدگاه بهتر است که قابلیت انعطاف‌پذیری داشته باشند تا اهداف دیدگاه برآورده شود (Haggerson, 1991). معماری که با این دیدگاه پدید می‌آید بیشتر منفصل است تا اینکه متصل باشد، چرا که در نهایت محصول، خلق اثر برای انسان است. به همین دلیل در معماری که متصل نیست، زیبایی اهمیت بیشتری نسبت به عملکرد پیدا می‌کند.

۲-۳- معرفی کامران دیبا

کامران دیبا یکی از مهم‌ترین معماران تاریخ‌گرای ایران است. او در سال ۱۳۱۵ در تهران متولد شد و در سال ۱۳۴۳ در رشته معماری با مقطع کارشناسی، از دانشگاه هاروارد در واشنگتن دی. سی. فارغ‌التحصیل شد. او در بین سال‌های ۱۳۴۳ و ۱۳۴۴ نیز مطالعاتی در رشته جامعه‌شناسی (فلسفه اگزستانسیالیسم) در دانشگاه هاروارد داشته است (بسکی، ۱۳۷۹، ۸) و در سال ۱۳۴۴ به ایران بازگشت. دیبا بعد از سال‌ها کار هنری در سال ۱۳۵۷ مجبور به ترک ایران شد و هم‌اکنون در اسپانیا زندگی و کار می‌کند.

از پروژه‌ها و کارهای معماری او می‌توان به مواردی از این دست اشاره کرد: پارک و فرهنگسرای یوسف آباد (شفق فعلی) (۱۳۴۸-۱۳۴۵)؛ طرح دانشگاه جندی

جدول ۱: دسته‌بندی آثار کامران دیبا به همراه نکات شاخص طرح (منبع: نگارندگان)

نام اثر	سال	ویژگی مطرح شده
پارک و فرهنگسرای شفق	۱۳۴۵	طراحی محل حرکت پیاده با عملکردهای گوناگون- طراحی میلمان پارک با مقیاس انسانی- قابلیت انعطاف و قابلیت تغییر فضاها از طریق تقسیم فضا
شهر شوشتر	۱۳۵۲	معابر، میدان‌ها و مکان‌های عمومی فضاهای شهری عامل ایجاد تنوع و در عین حال انسجام مجموعه‌اند- برخورد مدرن و در عین حال گرایش به سنت گرایي- فضاهای بزرگ با کاربری‌های چندگانه و دارای قابلیت تقسیم پذیری
موزه هنرهای معاصر تهران	۱۳۵۵	احجام کم ارتفاع- بهره‌گیری از مصالح مختلف- استفاده از بادگیر در جهات مختلف نماد قضاوت (دیدن شدن از پنجره چشم انسان‌ها)

۴- یافته‌های پژوهش

همانطور که در جدول یک بیان شده است، معمار در آثار مطرح خود از مقیاس انسانی بهره گرفته است. همین امر باعث شده تا حتی اگر انسان در فضا نباشد، حس بودنش در فضا وجود داشته باشد که خود عامل ایجاد حس سرزندگی در فضا است.

در قسمت قبل ویژگی‌های شاخص آثار مطرح کامران دیبا مورد بررسی قرار گرفته است، نتایج حاصل از آن در جدول دو، به صورت تطبیقی با فلسفه اگزستانسیالیسم مورد مقایسه قرار گرفته است.

جدول ۲: بررسی آثار کامران دیبا از دیدگاه فلسفه اگزستانسیالیسم.

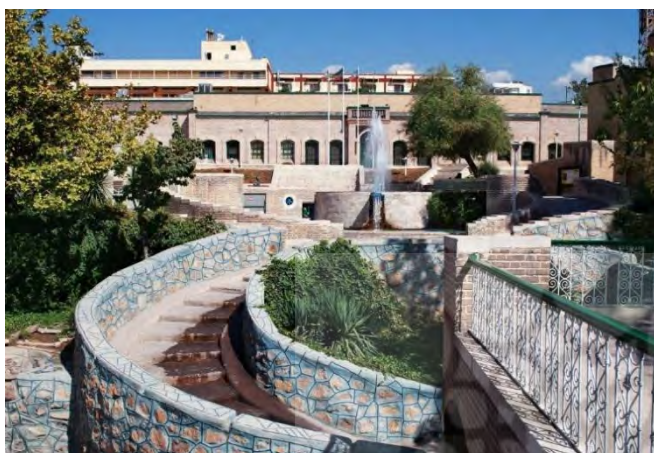
نام اثر	دیدگاه اگزستانسیالیسم موجود در اثر
پارک و فرهنگسرای شفق	هر فرد به طور آزادانه می‌تواند مسیر حرکت و نوع فعالیت خود را در آن مسیر مشخص کند- قرارگیری مجسمه‌هایی مشغول به انجام کارهای روزمره در مقیاس انسانی- هر فرد در فضا متناسب با انتخاب خود درک و تجربه متفاوتی دارد- قابلیت انعطاف‌پذیری و تغییر فضاها
شهر شوشتر	امکان انتخاب آزادانه عملکرد در فضاهای شهری توسط افراد- تلفیق سنت‌گرایی و مدرنیته که موجب می‌شود هر فرد آزادانه به درک و استنباط خود از فضا بپردازد- ایجاد فضاهای تغییرپذیر
موزه هنرهای معاصر تهران	رعایت مقیاس انسانی- ایجاد حس فضای متنوع توسط بهره‌گیری از مصالح گوناگون- هر کدام از بادگیرها جای خالی یک انسان است که به جهات مختلف نگاه می‌کنند و تداعی کننده چشم انسان است

واژه‌ها در فلسفه اگزستانسیالیسم، آزادی است که در کارهای دیبا به وفور دیده می‌شود. آزادی برای استفاده از فضا و انتخاب نوع زیست. به طور مثال در طراحی مسکن کارگری با طراحی پلان آزاد این آزادی را به استفاده‌کنندگان داد که هرگونه که می‌خواهند از فضا و به صورت چند عملکردی استفاده کنند و یا در طراحی پارک شفق و نیاوران با استفاده از مجسمه افراد معمولی

با توجه به جدول دو، کامران دیبا بیان می‌کند که سعی بر آن داشته، فلسفه اگزستانسیالیسم را در برخی از کارهایش نمود دهد. در پارک شفق، فرهنگسرای نیاوران، شهرک شوشتر نو و موزه هنرهای معاصر، نمود فلسفه اگزستانسیالیسم را می‌توان دید. رد تمامی این کارها یک مفهوم مشترک وجود دارد و آن معماری برای انسان و معماری کاربردی است. یکی از کلیدی‌ترین

تصاویر زیر، مثل سیاه کردن پنجره‌های بادگیرهای موزه هنرهای معاصر و یا تغییر در نوع استفاده از نماها و یا تراس‌های منازل شوشتر نو، در واقع در اینجا زبان زیستی است که تغییر می‌کند.

و شکستن تابویی که فقط مجسمه مربوط به شاهان و سران حکومتی است، توانست جلوه تندیس‌ها را تا حد انسان‌های معمولی برساند. البته دیبا کسی بود که در کارهایش از کهن‌الگوها نیز استفاده می‌نمود، ولی این کارها نیز با فرگشت زمانه مواجه شدند و آزادی در انتخاب نوع زیست باعث می‌شود که در نوع استفاده از بنا و یا در نمای کارها تغییراتی ایجاد شود. با توجه به

شکل ۲: مجسمه‌های محوطه فرهنگسرای شفق (URL۱) شکل ۳: محوطه مجموعه فرهنگسرای شفق (URL۲)

شکل ۴: محوطه موزه هنرهای معاصر (URL۳)

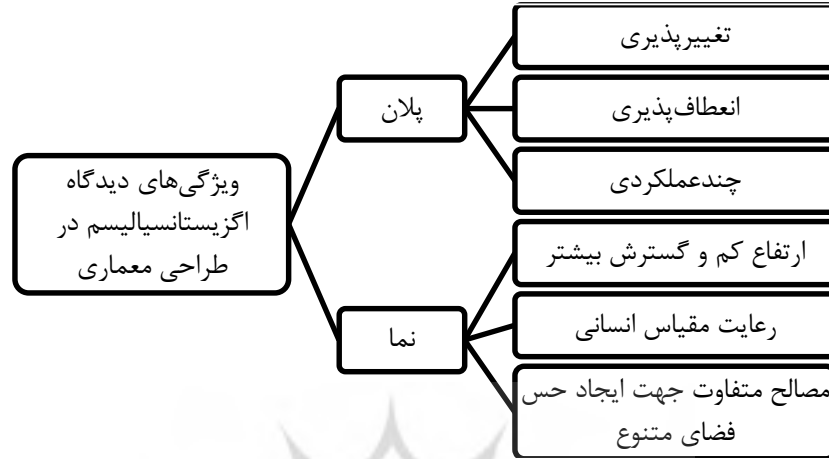
۵- نتیجه‌گیری و پیشنهاد

الگو در فلسفه اگزیزستانسیالیسم است که معمار با بهره‌گیری از کهن‌الگوها گویی در آثارش نوعی پارادوکس را مطرح کرده است. با این تفاوت که الگو یا نمادها با گذر زمان قابل تغییر معنا و کاربری متناسب با فکر و فرهنگ انسان می‌باشد که خود باعث تبدیل کهن‌الگو به زبان زیستی می‌شود. این عامل باعث جاودانگی آثار معمار و ایجاد حس تعلق به مکان در

پژوهش حاضر به بررسی تاثیر رویکرد اگزیزستانسیالیسم بر آثار مطرح کامران دیبا پرداخته است. نتایج حاصله حاکی از آن است که در معماری دیبا تاثیر شناخت‌شناسی بیشتر از هستی‌شناسی دیده می‌شود. اگر هم هستی‌شناسی باشد، کاملاً به سمت ماده است نه محتوا. در نهایت هدف کلان معمار تولید محصول برای انسان است. نکته قابل توجه دیگر، نبود

متنوع، تغییرپذیر، انعطاف‌پذیر، رعایت مقیاس انسانی و ایجاد تجربه و حس متفاوت در فضا می‌باشد که این دیدگاه در نمودار ۱، دسته‌بندی شده است.

استفاده‌کنندگان از محیط می‌باشد. با توجه به جداول می‌توان نتیجه گرفت که از نظر کامران دیبا خصوصیات فلسفه اگزستانسیالیسم که در طراحی می‌توان از آن بهره گرفت شامل: فضاهای

شکل ۵: بیان اصول فلسفه اگزستانسیالیسم در طراحی معماری (منبع: نگارندگان)

پژوهش‌های آتی فلسفه‌های دیگر را نیز از این نظر مورد بررسی و تحلیل قرار داد و از اصول بدست آمده در طراحی معماری بهره گرفت.

همان‌طور که در این پژوهش دیدگاه اگزستانسیالیسم در فرآیند طراحی معماری آثار کامران دیبا مورد بررسی قرار گرفته است، می‌توان در

۶- منابع

۱. باربور، ایان (۱۳۷۴)، علم و دین. ترجمه بهاءالدین خرمشاهی، مرکز نشر دانشگاهی، تهران.
۲. بانی‌مسعود، امیر (۱۳۸۸)، معماری معاصر ایران: در تکاپوی بین سنت و مدرنیته. هنر معماری قرن.
۳. بسکی، سهیلا (۱۳۷۹)، دیداری دیگر با کامران دیبا. فصلنامه معمار، (۱۰)، صص ۱۹ - ۸.
۴. خندان، علی‌اصغر (۱۳۹۱)، کارل یاسپرس و نگاه وجودی به علیت. پژوهش‌های هستی‌شناختی، (۲)۱.
۵. سارتر، ژان پل (۱۳۸۶)، اگزستانسیالیسم و اصالت بشر. ترجمه مصطفی رحیمی، انتشارات نیلوفر، تهران.
۶. سارتر، ژان پل (۱۳۸۷)، روانکاوی وجودی. ترجمه احمد سعادت نژاد، انتشارات نیل، تهران.
۷. سردمدی، محمدرضا، معصومی‌فرد، مرجان (۱۳۹۷)، تحلیل معرفت‌شناسی اگزستانسیالیسم و استلزامات تربیتی آن در نظام آموزش از دور (با تاکید بر آموزش مجازی). پژوهش در یادگیری آموزشگاهی و مجازی، (۴)۵، صص ۱۰۱-۱۱۵.
۸. شعاری نژاد، علی‌اکبر (۱۳۹۰)، فلسفه آموزش و پرورش. انتشارات امیرکبیر، تهران.
۹. رضایی، محمدهاشم، پاک سرشت، محمدجعفر (۱۳۸۷)، تاثیر دیدگاه‌های معرفت‌شناسی بر فعالیت‌های یاددهی یادگیری در نظام آموزش باز و از راه دور. اندیشه‌های نوین تربیتی، (۴)۴، صص ۳۶-۹.

۱۰. طباطبایی دیبا، کامران (۱۳۷۷)، شهرک شوستر در نمایشگاه جهانی. معمار ۱، ص ۸۷.
۱۱. طباطبایی دیبا، کامران (۱۳۵۴)، مهندسين مشاور داض. تهران.
۱۲. عابدینی بلترک، میمنت، نیلی، محمدرضا (۱۳۹۳)، تحلیل جایگاه سازنده‌گرایی به عنوان رویکرد نوین یادگیری در کتاب‌های درسی دوره ابتدایی. پژوهش در برنامه‌ریزی درسی (دانش و پژوهش در علوم تربیتی برنامه‌ریزی درسی)، ۱۱(۱۳)، صص ۶-۱۷.
۱۳. عبدالکریمی، بیژن (۱۳۸۱)، هایدگر و استعلا. انتشارات نقد فرهنگ، تهران.
۱۴. قلتاش، عباس، بسارده، زیبا (۱۳۹۶)، اگزستانسیالیسم و تاثیر آن بر تعلیم و تربیت، سومین کنفرانس بین‌المللی روانشناسی. جامعه‌شناسی و علوم تربیتی و مطالعات اجتماعی.
۱۵. گرجی، مصطفی (۱۳۹۵)، تحلیل و نقد کتاب اگزستانسیالیسم و ادبیات معاصر ایران، پژوهش‌نامه انتقادی متون و برنامه‌های علوم انسانی. پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی، ۱۶(۵)، صص ۱۹۳-۲۰۶.
۱۶. گوته، جerald. ال (۱۳۸۹)، مکاتب فلسفی و آرای تربیتی، ترجمه محمدجعفر پاک سرشت. انتشارات سمت، تهران.
۱۷. مقیمی عراقی، محمود (۱۳۹۱)، تبیین مبانی انسان‌شناختی مفهوم مسئولیت‌پذیری در مکتب اگزستانسیالیسم و نقد دلالت‌های آن در تعلیم و تربیت. پایان‌نامه کارشناسی‌ارشد، دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران مرکز.
۱۸. ملکیان، مصطفی (۱۳۸۱)، راهی به رهایی. جستارهایی در عقلانیت و معنویت، نشر نگاه معاصر، تهران.
۱۹. Haggerson, Nelson. L. (۱۹۹۱). *Philosophical in-quiry: Implicative Criticism*. In: Forms of Cur-riculum Inquiry SUNY Series in Curriculum Issues and Inquiries. By Short, Edmund C. State University of New York Press.
۲۰. Ozpolat, E. and Akar, G. B. (۲۰۰۹). *Automatic detection of learning styles for an e-learning system*. Computers & Education ۵۳, p. ۳۵۵-۳۶۷.
۲۱. URL^۱: <https://peeyade.com/collection/kamran-diba-architecture>.
۲۲. URL^۲: <http://aoapedia.ir/%D9%BE%D8%A7%D8%B1%DA%A9-%D9%88>.
۲۳. URL^۳: <http://archline.ir/file/2018/01/iran-art-misusm.jpg>.

نحوه ارجاع به این مقاله:

یار محمودی، زهرا. سیستانی کرم پور، شقایق. غیورفر، علیرضا. (۱۳۹۹). تاثیر رویکرد اگزستانسیالیسم بر آثار کامران دیبا، شهرسازی ایران، ۳ (۴)، ۵۰-۵۷.

COPYRIGHTS

Copyright for this article is retained by the author(s), with publication rights granted to the Iranian Urbanism Journal. This is an open-access article distributed under the terms and conditions of the Creative Commons Attribution License (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>).

URL: <https://www.shahrsaziiran.com/1399-3-4-article5/>